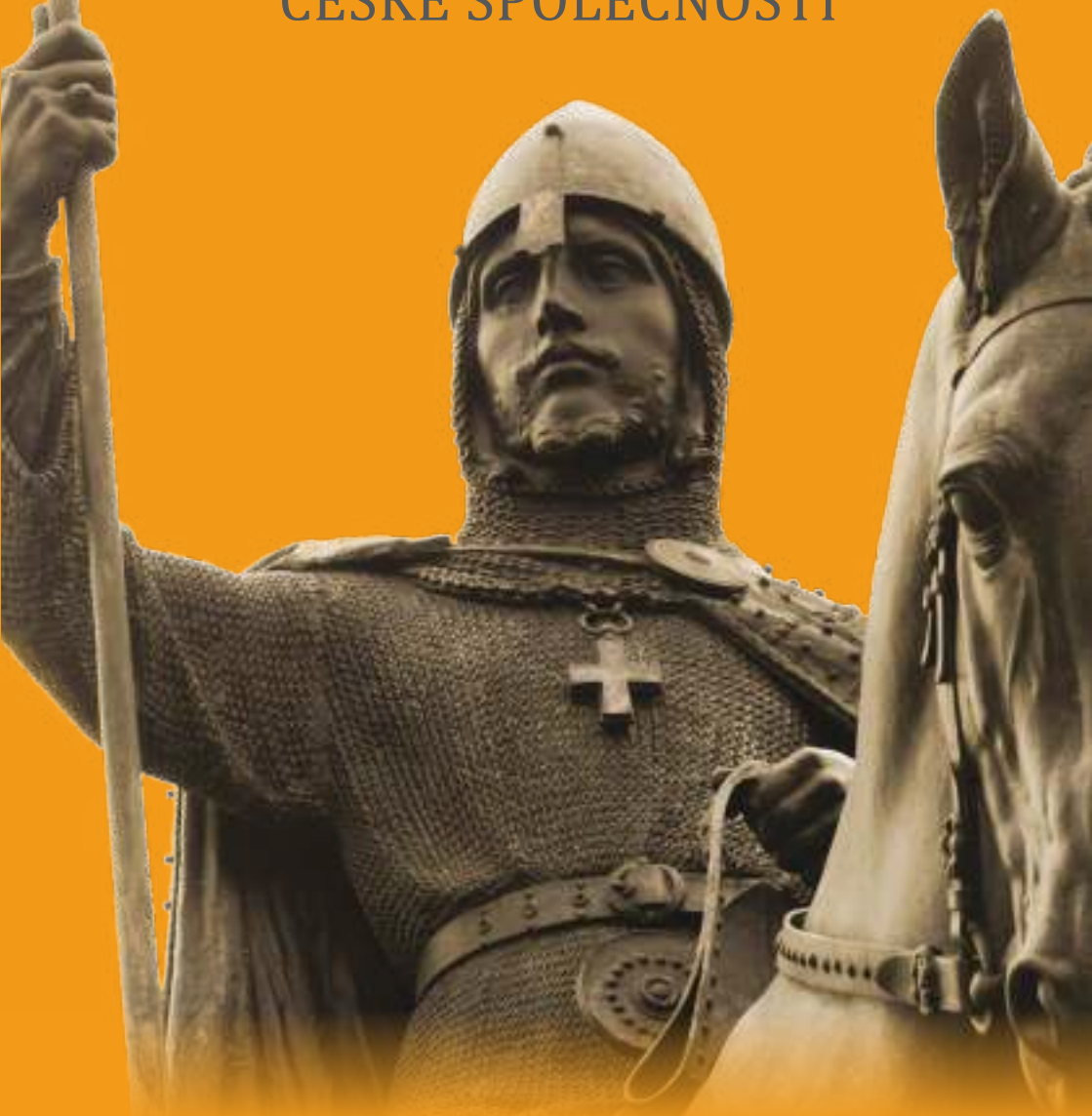

Kolektiv autorů

ZNALOSTNÍ ŠKOLSTVÍ

JAKO PŘEDPOKLAD ROZVOJE ČESKÉ SPOLEČNOSTI

ZNALOSTNÍ ŠKOLSTVÍ

JAKO PŘEDPOKLAD ROZVOJE ČESKÉ SPOLEČNOSTI

Kolektiv autorů

Ondřej Andrys, Petr Bahník, Jindřich Beznoska,
Roman Cardal, Josef Dobeš, Aleš Dvořák,
Jaroslav Fidrmuc, Eduard Fuchs, Jeroným Klimeš,
Jan Kumpera, Martin Odehnal, Petr Piřha,
Michal Semín, Veronika Valíková, Vít Vlnas

Hana Moučková (úvodní slovo)

Aleš Dvořák (editor)

Znalostní školství jako předpoklad rozvoje české společnosti

Edice: Svatováclavská studia

Vydavatel: Společnost pro Svatováclavská studia, z.s.

Strahovské nádvoří 132/1, 118 00 Praha 1 - Hradčany

sss@ssszs.cz

Přední strana obálky: detail Pomníku svatého Václava v Praze

Editor: Aleš Dvořák

Sazba: Marta Zechová

Tisk: Tiskárna Helbich, a.s.

Vydání první, březen 2021, Praha

MK ČR E 24025

Vydání publikace podpořily společnosti:

Nahonem ➤

ISBN 978-80-270-9315-1

OBSAH

Hana Moučková: Úvodní slovo	5
Aleš Dvořák: Znalostní školství včera, dnes a zítra	6
Jeroným Klimeš: Psychologie vzdělávání v době blahobytu	19
Eduard Fuchs: Exaktní myšlení a místo matematiky ve vzdělávání	25
Veronika Valíková: Literatura ve školách potřebuje především svobodu	30
Petr Piňha: Nadčasový význam vzdělanosti a záludnosti technického pokroku	34
Josef Dobeš: Nezbytnost ověřování a hodnocení	40
Petr Bahník: Svatá Ludmila - pramáti české vzdělanosti	43
Roman Cardal: Smysl univerzitního vzdělání	50
Jan Kumpera: Poselství učitele národů aneb Patero zamýšlení nad odkazem Jana Amose Komenského	59
Vít Vlnas: Comenius – složitá osobnost génia	66
Ondřej Andrys: O podpoře zvyšování kvality vzdělávání a pojetí České školní inspekce v současnosti	73
Jaroslav Fidrmuc: Etická výchova v českých základních školách	79

Martin Odehnal:	
Jak se nám ta inkluze přihodila a co z toho vzešlo	83
Michal Semín:	
Domácí škola jako přirozená součást rozumné školské soustavy	88
Jindřich Beznoska:	
Otázka znalostního školství v globálních souvislostech	94
Přehled autorů	102

Jeronym Klimeš: PSYCHOLOGIE VZDĚLÁVÁNÍ V DOBĚ BLAHOBYTU

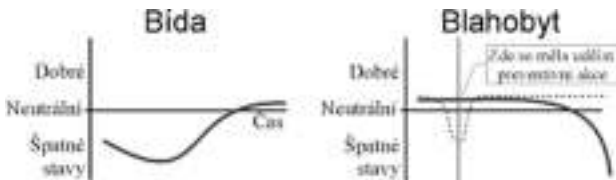
„Země se otáčí jako hlína na hrnčičově kruhu,” stěžuje si Egyptan Sinuhet někdy na pomezí staré a střední říše (2000 př. Kr.). I tehdy se totiž střídala období intenzivních změn a relativního klidu. Před generacemi současníků tu bylo bouřlivé období technické revoluce, které uctívalo vzdělání a rozum. Lidé byli tehdy uneseni vědou, protože zřetelně viděli, že například jeden hektar před technickou revolucí vynesl 2 tuny píce, dnes je to až 15 tun. Tyto změny přinesly blahobyty, ale pro naši generaci jsou již samozřejmostí.

Blahobyty je doba, kdy lidé nemusí válčit s hladem. Tento fakt dramaticky mění naše uvažování, protože pro blahobyty nejsme svou přirozeností vhodně vybaveni. Začít žít v blahobytu je pro lidstvo asi taková změna, jako když před deseti tisíci lety začalo jíst semena travin (obilí) a pít mléko. Ti, kteří k tomu nebyli geneticky způsobilí, postupně vymírali, až po nich zůstala zbytková procenta těch, kteří dnes vykazují buď mléčnou intoleranci či celiakii. I nás možná čeká mnoho století či spíše tisíciletí, kdy se snad naučíme fungovat v blahobytu, a také to nebude zadarmo.

Jako každá zásadní změna i blahobyty vede k vymírání – paradoxně s plnými žaludky. Lidé přestávají být v blahobytu schopni reprodukce. Úhrnná porodnost se už dlouho pohybuje okolo čísla 1,4 dítěte na ženu za celé její plodné období, což jsou 2/3 hodnoty potřebné k prosté reprodukci – 2,1. Prostě na každou ženu by měly připadat aspoň dvě děti. Demografové jsou z toho šediví už dávno, politici EU začínají o tom mluvit jako o vážném problému, ale běžným lidem to příliš nedochází. Neumějí si pod těmito čísly nic konkrétního představit. My psychologové, co se zabýváme rozvody, už vidíme tu tragédii zblízka. Tisíce rodičů přicházejí o děti. To jsou tisíce lidí, o které nikdo nestojí, a až budou za dvacet, třicet let umírat, nebude tu nikdo, koho by zajímali.

Každé období blahobytu s sebou přináší tzv. babylónský efekt, kdy například všichni mluví česky, ale nikdo nikomu nerozumí. To se pozná podle toho, že jsou prostředky na honosné, ale zbytné stavby. Ať je to pověstná Babylónská věž, které snad stála modelem o pár tisíc let starší, ale o nic méně kuriózní Jerišká věž. Nebo dnes Chalífova věž v Dubaji, popřípadě jak psal N. C. Parkinson: *„Dokonalého uspořádání dosahuje instituce teprve tehdy, když je už na pokraji zhroutilí.”* Jinými slovy, jakmile si společnost postaví svou reprezentační budovu, to značí, jakmile na ni má zbytné peníze, je to neklamná známka, že její konec už začal. Proč?

Když je hlad, lidé musí spolupracovat, komunikovat, vzájemně si pomáhat a velmi respektovat objektivní zákony, aby se alespoň trochu najedli. Jak začne blahobyt, tak se nemusí s nikým domlouvat, všichni jim mohou být lhostejní. Přestávají respektovat objektivní zákony, protože chtějí maximalizovat požitek. Otázku „co je třeba udělat?“ vystřídá otázka „bude mě to bavit?“

V době bídy si lidé dobře uvědomují, že je třeba tvrdě pracovat, aby se člověk dostal nad nulu. Respektují objektivní zákony, oslavuje se rozum a následná odměna je sladká, zasloužená.

Lidé vědí, že se jim investice do vzdělání či jiná námaha vyplatila – vyhrabali se nad nulu. Jejich děti ale blahobyt berou už jako samozřejmost. Nevěří rodičům, že musejí dobrovolně dělat mnoho nepříjemných preventivních akcí, aby jim ten lehce nabytý standard jen udrželi. Preventivní nepříjemné akce odkládají, stejně jako návštěvu zubaře, a víme, co potom následuje – zuby se kazí, začnou bolet a blahobytná společnost se analogicky hroutí.

Komunismus hledal svět bez hladu. Ten tu dnes je, a lidé proto začínají hromadně hledat jiné nebe na zemi. V tomto novém, vysněném Eldorádu totiž už nejde pouze o život bez hladu, ale hlavně o to, že v něm není nepříjemných prožitků. Příjemný prožitek a sběratelství zážitků se stává cílem a programovým plánem celé mladé generace. Dříve se v pohádkách z Honzy stal král, když zabil zlého draka, tedy když si vybudoval svou skutečně pevnou identitu. Ale dnes už identita netáhne. Dnes jsou „mravním maximem“ zážitky a životní cestou je jejich sběratelství – kdy mohu ukázat alba či webové stránky, kde jsem všude byl a co jsem zažil.

Dříve to bylo naopak – bez práce nejsou koláče. Člověk napřed vybudoval kvalitu – grunt a pak si užíval toho, co vybudoval, včetně své identity. Dnes je napřed zážitek a ten má tvořit kvalitu. „Koláče“ mají tvořit kvalitu života.

DOPAD BLAHOBYTU NA ŠKOLSTVÍ

Od sametové revoluce se zlepšilo vše, co se týká techniky. Máme lepší auta, počítače, telefony i leckteré materiály. Ale zhoršilo se vše, co se týká mezilidských vztahů: školství, sociální práce, rodinné vztahy, péče o staré lidi a o pacienty ve zdravotnictví. To je důsledek právě blahobytu. Žáci považují studium matematiky a těžkých oborů za hloupost. Lékaři si svou zaběhanou dřinu v nemocnicích nijak neulehčili, stejně jako učitelky ve školách. Ještě hůř na tom jsou zdravotní sestry a sociální pracovnice. Proto je stále méně studentů ochotno jít do těchto vyčerpávajících oborů, kterých si vcelku ani neváží, protože neskýtají příjemné zážitky. Dopad blahobytu nejen na školství je tragický v mnoha směrech.

1) PŘÍLIŠ VELKÉ TŘÍDY

Učit homogenní třídu třiceti dětí bylo i dříve takřka nad lidské síly. Dnes pod praporem inkluze se do ní zabudují děti s nejrůznějšími handicap, ale počet dětí na učitelku se nesníží. Naopak, k problémovým dětem se přidají další dvě asistentky, jako kdyby v té třídě už tak nebyl dost velký chaos a hluk. Samozřejmě, rozumné řešení by bývalo bylo asistentky „přejmenovat“ na učitelky a udělat tři třídy pro deseti dětech. Pak by se dalo uvažovat i o určité míře inkluze, ale takto je inkluze jen generátorem chaosu, kdy školy slouží jako zaopatřovací ústavy pro mentálně retardované, a to na úkor ostatních žáků, kteří se v nich nemohou řádně vzdělávat. Osobně jsem na základní škole zažil dítě na hranici střední mentální retardace (dříve nazývané imbecilie), jinými slovy, ta dívka na tom byla hůře než filmový Otík ve *Vesničce mé střediskové* (ten měl lehkou mentální retardaci, dříve nazývanou debilita). Na úplně zbytečné GDPR se milióny našly, na lecjakou dotovanou hloupost jsou také peníze, ale na dělení tříd nejsou.

2) OSNOVY ODTRŽENÉ OD REALITY

Dříve děti získaly velkou část rukodělných dovedností doma. Věci se opravovaly či vyráběly svépomocí. Kluci měli své pionýry, které neustále rozebírali, i zesilovače si vyráběli sami. Praxi znali z domova, chyběla jen teorie, kterou dodala škola. Dnešní škola stále vychází z této logiky osnov, jenže doba se změnila. Dnes by výuka měla začít tím, co valně většině chybí doma – pěstováním zeleniny, řemeslnou prací, samostatnými rukodělnými aktivitami. Na to pak lze úspěšně roubovat teorii, která tu praxi vysvětluje. Dnešní škola má do značné míry obsah výuky, který byl vhodný pro děti s praktickými dovednostmi a pracovní kázní z minulého století. Výsledek je, že žáci nechápou smysl věcí, které se je učitelé snaží naučit. Učitelé nemají čas ani účinné nástroje na to, aby jim předávali, co bývalo samozřejmostí, ale dnes už dávno samozřejmé není.

Příklad za všechny – procenta. Žáci se je sice na základní škole učí, ale často ještě jako studenti na vysoké škole je nechápou. V České republice je pouhé jedno procento lidí s deseti a více exekucemi. Je to hodně nebo málo? Všichni se tváří, že málo. Co je to jedno procento? To je přibližně sto tisíc finančně nesvéprávných lidí. Ti v tomto státě plynule přecházejí do otrokářského režimu – pokud pracují, tak načerno za kapesné a nocleh. Potřebovali bychom tedy stejný počet finančních opatrovníků, kteří by jim spravovali rozpočet. Položte otázku právníkům, kolik opa-

trovníků soudy ustanovily? Mnozí právníci neumějí používat procenta, protože kapecké počty se na škole nenaučili, a tak zapomněli nejen procenta, ale i derivace, vektory a integrály, o kterých slyšeli na gymnáziu. Jsou matematicky negramotní, a tak nedomýšlejí ani vážné sociální problémy.

3) SBĚRATELSTVÍ TITULŮ VERSUS NEZÁJEM O VZDĚLÁNÍ

Na jakémkoli večírku si můžete ověřit, že dnešní lidé nemají valný zájem o vzdělání a poznání. Když zmíníte nějakou zajímavost z oblasti vědy, tak zaujmete na nejvýš jednoho člověka z deseti. Většina ostatních znuděně odvrátí zrak a bude se bavit o jiných, pro ně zajímavějších tématech. To v době technické revoluce ještě před sto lety nebylo. Populární knihy tehdy vysvětlovaly principy vědy a nebály se ani grafů a vzorců. Ty jsou dnes téměř tabu a běžně se nestává, aby se v populárním časopisu či knize objevily. Ani mně samotnému se zpravidla nepodaří obhájit je jako součást mých článků. Redakce je maže s odůvodněním, že by to prý nikdo nečetl.

Lidé vědí, že potřebují akademické tituly, aby dostali dobrou práci, ale o poznání samotné nemají v podstatě žádný zájem. Titíž lidé jsou zároveň rodiči, kteří pak na učitele tlačí: dejte dětem hezké vysvědčení, ale neotravujte je s náročnějším poznáním či dokonce drilováním. Drilování je nepříjemné, ergo odporuje filosofii blahobytu „jen žádné nepříjemné prožitky“. Učitelé se pak na třídních schůzkách málem omlouvají rodičům, že požadují nějaký výkon. Pochopitelně – třetina rodičů to vnímá jako „teror“ na svých dětech. Vzpomínám na jisté rodiče, jejichž syn měl přes 200 neomluvených hodin: *„Víte, já jsem umělec, žena je umělkyně, mladý bude taky umělec. K čemu mu bude biologie?“* Masovým tolerováním takových jevů se nenápadně ruší povinná školní docházka.

4) STÁT TÝRÁ SVÉ ZAMĚSTNANCE

Stát vytvořil profese učitelů, vychovatelů, sociálních pracovníků, profesionálních pěstounů a rodinných soudců, avšak neposkytl jim potřebnou pravomoc, depťá je zbytečným papírováním a přemrštěnou kontrolou. Lidé si z nich nic nedělají a rádi si ještě přisadí. Výsledek je zřejmý: zejména my muži nechceme tato povolání vůbec dělat. Není to ani tolik problém platového ohodnocení, ale nikdy nekončícího seriálu neúspěchů a toho, že vám neustále někdo za něco nadává. Radosti z úspěchu je tam jako šafránu. Důvodem je částečně i to, že na ministerstvech pracuje vysoký podíl čerstvých absolventů škol. Ti dokazují svou potřebnost stále novými předpisy, pravidly a formuláři, aniž by znali potřeby praxe – nikdy nestáli za katedrou, ani nedělali sociální práci, ani nebyli pěstouny, zkrátka netvořili žádné smysluplné hodnoty.

5) NOVODOBÉ DROGY A „MAMAHOTELY“

Nová droga se vždy vyznačuje velkým nadšením pro ni. To se týká i digitálních zařízení. Počítače samy o sobě či programování mají pro děti asi takovou atraktivitu jako matematika. Najdeme dva až tři žáky na třídu, kterým to jde a baví je to. Pro zbytek třídy je to otrava. Baví je hry, sociální sítě a podobné aplikace, které mají s informačními technologiemi jen málo společného. V podobném procentu se

stávají děti na počítačových hrách závislé. V každé třídě najdeme dva až tři žáky, kteří je mají jako drogu. Ti pak takto přicházejí nejen o spánek a vzdělání, ale často i o kariéerní růst a schopnost postavit se na vlastní nohy – setrvávají v pohodlí tak zvaných „mamahotelů“.

Tyto dopady pocítíme za dvě generace. Když rodiče mají jedno nepoužitelné dítě, žije ho až do své smrti. To už bývá dítěti, které nikdy nepracovalo, kolem padesáti. Od ještě spořádaně žijících rodičů zdědí slušné majetky, se kterými si vystačí až do smrti. Mezitím náhodně zplodí jedno dítě, které už samozřejmě nemá žádný konstruktivní vzor, a to coby zcela nevzdělané a dezorientované spadne do beznadějně chudoby. Tak se za tři generace může naprosto změnit charakter země.

Samozřejmě, tyto černé scénáře se netýkají všech. Stačí však, když postihnou třetinu populace, a v praxi to bude znamenat zhroucení systému. Zkrátka žádná civilizace či vládnoucí dynastie v historii nedokázala odolávat tlaku blahobytu déle než tři století. Bylo by bláhové předpokládat, že naše civilizace se svou svrchovaně sebestřednou morálkou bude mít lepší vyhlídky na přežití.

6) ORGANIZOVANÁ VÝCHOVA

Současná výchova a vzdělávání nevyhovují zejména chlapcům. Důvodem je její přehnaná organizovanost. Když pak vidíme mladé lidi na prahu dospělosti, býváme zaraženi jejich nesamostatností. Osobně mi připomínají odsouzenec na doživotí, které jsem měl možnost poznat ve vězení. Ti pasivně čekají, co bude nebo nebude. Příkazy dozorců vykonávají bez odporu i bez jakékoli vlastní iniciativy. Kam je postaví, tam stojí, naučili se nic nechtít. Podobně si děti zvykají, že od rána do pozdního večera mají život organizovaný dospělými. Ze školy do kroužků, přesuny mezi kroužky, všechny aktivity řídí dospělí a děti čekají, co se jim připraví a pasivně přijímají pokyny jako ti odsouzenec. Zmizely dětské party, kde si právě chlapi budovali vlastní sociální hierarchii a kde byl i prostor pro jejich vlastní iniciativu. Prostě šli a postavili si bunkr, vyrobili motokáru, šli na třešně. Právě chlapecké kolektivní vylomeniny, to byl základ pro budoucí firmu, pracovní kolektiv a chlapeckou iniciativu v domácnosti.

Při dnešním stylu výchovy jsou jediným prostorem pro chlapeckou iniciativu lego a počítačové hry, proto jsou mladí muži v reálném světě v podstatě ztraceni a jsou zcela nepraktičtí. Není divu, že nejsou schopni vytvořit pracovní kolektiv ani funkční rodinu a mají sklon pasivně zůstat tam, kde to znají – v „mamahotelu“.

JAK DÁL?

Adaptace na změny, které přinesla technická revoluce, bude dobíhat ještě mnoho dekád, neřku-li století. V podstatě jsme teprve začali hledat návody na tento nový svět a nebude lehké se v něm naučit žít. Čeká nás ještě zásadní digitalizace života a její vinou i rozpad společnosti do malinkých ostrůvků, které spolu nekomunikují a nesdílejí hodnoty. Toto babylónské zmatení jazyků současného světa se ukázalo při celosvětové krizi s covidem-19. Rodiče najednou museli dohlížet

na vzdělávání svých dětí sami, protože pouze na státní distanční vzdělávání se nelze spolehnout. Podobně neslavně zřejmě dopadne i důchodový systém, který stát v budoucnu jistě neutáhne. V budoucím světě si tedy paradoxně najdou místo ti, kteří jsou i přes tlak globálních médií schopni fungovat lokálně v rámci malého kolektivu tvořeného několika spřátelenými rodinami, vazbami mezi generacemi a v rámci rodiny. Naopak, propadat do izolace a sociálních fobií se budou solitéři a ti, kteří se v tomto světě nejsou schopni rozmnožit. I ambiciózní lidé se dnes špatně uplatňují, protože globální slávu už prakticky nikdo nový nezíská. Fenomén celosvětové slávy Beatles se prostě už nemůže opakovat. Už dnes prakticky každý žije v poměrně „malé vesnici“ svých několika blízkých a známých, nebo dožívá izolován a sám uprostřed přelidněného světa.

V budoucím světě tedy budou mít výhodu ti, kteří dokáží kompenzovat jeho slabiny: nabízet spolupráci i v egoistickém světě. Ti, kdo budou umět uvažovat stylem „*jsme na jedné lodi*“ a ne stylem „*nevaž se, odvaž se*“. Ti, kdo udrží vazby mezi více generacemi, zachovají dětem kompletní rodinu, vzbudí u nich zájem o poznání a řemesla, kdo dokáží odolávat svodům konzumního života. Ano, to vše bývalo úkolem rodičů vždy, ale v budoucnu to bude tím obtížnější a potřebnější, že blahobytné prostředí pospolitému duchu neprospívá.

Společnost pro Svatováclavská studia, z.s. je zapsaný spolek založený 28. 9. 2019, symbolicky v den 1090. svatováclavského výročí. Je registrovaný ve spolkovém rejstříku vedeném Městským soudem v Praze. Jeho náplní je pomoci vybudovat instituci s názvem Svatováclavská studia – Ústav české státnosti (SVS -UČS) a podporovat její dlouhodobou činnost a rozvoj.

Inspirací projektu Svatováclavských studií (SVS) je francouzská společnost pro odkaz Jany z Arku (The International Joan of Arc Society / Sociétés Internationale de l'étude de Jeanne d'Arc). Cílem projektu je dokumentace, studium a popularizace pramenů, literatury a památek ve vztahem k osobě svatého Václava a ke svatováclavské duchovní a kulturní tradici a také k tisícileté tradici české státnosti.

Předsedou spolku a jeho statutárním představitelem je filozof a teolog PhDr. Roman Cardal, PhD. Spolek má důstojné sídlo ve Strahovském klášteře v Praze na Hradčanech.

Svatováclavská idea sjednocuje všechny Čechy. Proto by Svatováclavská studia – Ústav české státnosti měla mít celonárodní charakter a měla by být zřízena jako veřejná instituce. Spolek usiluje, aby na jejím vzniku a existenci participoval nejen stát, ale i municipality, vysoké školy, národní kulturní a vědecké instituce, stejně jako významné české svazy a spolky i významné české privátní subjekty. Se všemi takovými potencionálními partnery spolek usiluje navázat dlouhodobé partnerství.

Zřízení Svatováclavských studií souvisí s obnovou Staré Boleslavi jako národního poutního místa, kde se mimo jiné každoročně koná Národní svatováclavská pouť, což významně podpořilo myšlenku umístit v budoucnu sídlo Svatováclavských studií právě do Staré Boleslavi.

Spolek o tom, v překrásně opravené bazilice Nanebevzetí Panny Marie, kde je opět trvale uloženo Palladium země České, podepsal s místní Kolegiální kapitulou svatých Kosmy a Damiána dne 14. srpna 2020 společné memorandum. To předpokládá, že připravovaný ústav Svatováclavských studií by sídlil ve zdejším Kanovníckém domě, symbolicky na nám. sv. Václava, a zřídil by mimo jiné také stálou výstavu o životě a odkazu svatého Václava a svaté Ludmily, a to v nedalekém Děkanském domě. Zmíněné memorandum osobně kontrasygnoval též arcibiskup pražský a primas český Dominik kardinál Duka.

Společnost získává pro svou činnost prostředky na základě darů českých právnických osob a spolků a příspěvků českých nadačních fondů a nadací; společnost neusiluje o žádné financování ze zahraničí.

Společnost pro Svatováclavská studia, z.s.

Strahovské nádvoří 132/1, 118 00 Praha 1 – Hradčany

IČO:087 15 246, tel.: 230 233 389, e-mail: sss@ssszs.cz, web.: www.ssszs.cz

Vydání publikace podpořily společnosti PS PATROL s.r.o. a Nahonem s.r.o.

Nahonem

**SPOLEČNOST PRO
SVATOVÁCLAVSKÁ
STUDIA**

č. 2/2021

ISBN 978-80-270-9315-1

9 788027 093151